

УДК 355.351

І.Ф. Ролін, І.Є. Морозов, О.В. Минько

Національна академія Національної гвардії України, Харків

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ У СФЕРІ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

Проведено порівняння вітчизняної термінології у сфері логістичного забезпечення військових формувань в контексті її відповідності стандартам НАТО. Наведено зміст поняття "Joint Logistics" ("Об'єднана логістика") як функції забезпечення бойових дій на оперативному та на тактичному рівнях у доктринальних документах країн-членів НАТО. Зроблено висновок про принципіальну необхідність інтегрування сил та засобів логістики суб'єктів сектору безпеки і оборони в інтересах дій об'єднаних (міжвідомчих) угруповань військ (сил) під час реагування на наявні та потенційні загрози.

Ключові слова: логістичне (тилове, технічне, матеріально-технічне) забезпечення, об'єднана логістика.

Вступ

Постановка проблеми. Досвід бойових дій на Донбасі засвідчив, що відомчий підхід до забезпечення військ в ході спільних дій не сприяє ефективному використанню ресурсів. В умовах не визначеної лінії фронту і відсутності тилу як зони безпеки знищуються колони тилу, склади, гинуть люди (такі умови мали місце під час активної фази антитерористичної операції у 2014–15 рр.).

Тому існує нагальна потреба в розвиненні систем забезпечення складових сектору безпеки і оборони України на принципах інтеграції ресурсів, міжвидової і міжвідомчої сумісності.

Вочевидь, що важливою умовою ефективною міжвідомчої взаємодії в сфері забезпечення є адекватне та єдине розуміння основних понять.

Однак термінологія в зазначеній сфері впродовж останніх років набула змін і, нажаль, в концептуальних і нормативних документах тлумачиться по-різному і неоднозначно. Деякі автори в наукових працях застосовують різні поняття як синоніми, або спрощують їх, вихолощуючи основний зміст.

Відсутність єдиного розуміння термінології значною мірою ускладнює досягнення вимоги оперативної сумісності як суб'єктів сил оборони України, так і сумісності цих сил зі збройними силами держав-членів НАТО. Така вимога, як відомо, визначена останніми доктринальними та концептуальними документами, які схвалені відповідними указами Президента України. Тому існує необхідність в уточненні базових понять теорії і практики логістичного забезпечення військ, зокрема традиційних, як-то тилове й технічне забезпечення, організація тилового (технічного) забезпечення, матеріально-технічне забезпечення військ та їх дій так і відносно нових, як-то логістика та система логістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З останніх публікацій, в яких з певною мірою деталізації розглядався категорійний апарат у сфері логістичного (матеріально-технічного) забезпечення військ

(сил), можна відмітити монографію [1], статті [2–4]. Однак остаточну крапку в цьому питанні ставити не доцільно, оскільки термінологія в керівних документах у воєнній сфері не є сталою і в контексті розвитку військових формувань України за західними стандартами змінюється з прийняттям нових доктрин.

Мета статті полягає в уточненні базових понять теорії і практики логістичного забезпечення військ, які впливають на формування абстрактного образу відповідних організаційних структур і функцій.

Виклад основного матеріалу

У державах-членах НАТО стан Logistics¹ (логістика) розглядається як один з головних факторів бойової ефективності, а в, так званих, стабілізаційних операціях "низької інтенсивності" (щодо сприяння безпеки, гуманітарної та цивільної допомоги, евакуації некомбатантів тощо) дії підрозділів забезпечення можуть ставати вирішальними. Концептуальними документами зазначених держав визначено, що Logistics може вважатися ефективним лише за умови спроможності забезпечити розгортання та тривалі дії угруповань військ (сил). Ефективність досягається за рахунок оптимізації управління силами забезпечення, які мають бути достатніми, оперативно сумісними та максимально економічними [5–7].

У словниках і чинних керівних документах під тиловим забезпеченням військ розуміється комплекс заходів спрямованих на задоволення матеріальних, транспортних, побутових та інших потреб військ (сил) з метою підтримання їх у бойовій готовності для ведення бойових дій та вирішення повсякденних завдань; вид забезпечення бойових дій військ (сил). Під технічним забезпеченням військ (сухопутних) розуміється комплекс заходів, спрямованих на своєчасне забезпечення військ озброєнням, технікою,

¹ Переклад зазначених англійських термінів може не повною мірою розкривати їх суть, оскільки немає стандартів, які б визначили перелік заходів, характерних для певного терміну. Тому в тексті наведені англійські оригінали термінів.

боєприпасами і воєнно-технічним майном; підтримання озброєння і техніки в постійній готовності до застосування, надійної роботи в різних умовах обстановки, а також швидке їх відновлення; вид забезпечення бойових дій військ.

В контексті підготовки і ведення силами (військами) операцій (бойових дій) застосовують поняття "Організація тилового забезпечення", під яким розуміється комплекс заходів щодо підготовки тилу і його побудови в операційному районі; вибору, обладнання, підтримання у проїжджому стані шляхів підвозу та евакуації; підготовки та організації централізованого використання транспортних засобів для забезпечення всіх видів військових перевезень; організації взаємодії органів тилу; підготовки і здійснення захисту, охорони, оборони та маскування тилових об'єктів; розгортання централізованої системи управління тилом; ефективного використання місцевої воєнно-економічної бази (ресурсів) тощо.

Організацію технічного забезпечення бойових дій також розглядають як комплекс організаційно-технічних заходів, який включає забезпечення військ озброєнням, технікою та технічним майном, організацію технічно правильної експлуатації озброєння та військової техніки, її відновлення при бойових пошкодженнях та ін. Кожний з зазначених функціональних складників включає низку організаційно складних завдань. Наприклад, під відновленням озброєння і техніки слід розуміти проведення технічної розвідки, евакуацію, ремонт і приведення відремонтованих (евакуйованих) зразків у готовність до застосування.

Отже, більшість суб'єктів сектору безпеки і оборони для назви групи заходів спрямованих на забезпечення військ (сил) належними матеріальними засобами (у т.ч. водою), розміщення і побутове обслуговування особового складу, медичне і ветеринарне забезпечення тощо застосовують термін "Тилове забезпечення". Заходи, що спрямовані на забезпечення потрібною технікою, обладнанням, боєприпасами, спеціальними засобами і т. ін., а також підтримання технічної готовності формувань цих суб'єктів, прийнято називати "Технічним забезпеченням". У чинних концептуальних документах враховано досвід збройних сил провідних країн світу і передбачена інтеграція тилового й технічного забезпечення у матеріально-технічне.

Семантичний аналіз терміну "Логістика" [8] дозволяє твердити, що у цій сфері слід чітко відрізнити два аспекти – економічний і власно воєнний.

В економічному аспекті логістика трактується як напрям науково-практичної діяльності щодо оптимального управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками з метою одержання синергетичного ефекту. Більш масового поширення у світі набуло розуміння логістики саме як економічного терміну.

Тлумачення воєнного аспекту терміна "Logistics" в різних словниках і документах не є усталеним. Однак, в концептуальних документах і польових статутах Сухопутних військ (СВ) США наголошується, що Logistics спрямована на реалізацію стратегічних і тактичних планів. Стратегія вирішує, де і як діяти, а Logistics спрямована на приведення військ у відповідність до завдань, що виконуватимуться та їх підтримку у боєздатному стані під час ведення операцій [5–7].

У глосаріях зазначених документів Logistics визначається як процес планування і виконання переміщень та забезпечення (постачання) сил у воєнних операціях (діях).

Якщо термін "Logistics" визначається як процес, то його можливо уявити видом забезпечення військ, щоб співвіднести цей термін з традиційними для України видами забезпечення.

На стратегічному рівні Logistics включає [6]:

- проектування, виготовлення, закупівлю, розподіл, зберігання, переміщення, технічне обслуговування, евакуацію й утилізацію матеріально-технічних засобів;

- приймання (комплектування), екіпірування, підготовку, обслуговування, переміщення, евакуацію і медичне забезпечення особового складу;

- закупівлю або надання Logistics service (логістичних послуг), як-то: утримання та відновлення запасів матеріальних засобів в операційних районах, топогеодезичне забезпечення, фельд'єгерсько-почтовий зв'язок, банно-пральне і продовольче забезпечення, похоронна служба та ін.

- закупівлю або будівництво, утримання та утилізацію об'єктів інфраструктури;

- договірну роботу з постачальниками і підтримку приймаючої країни.

Наведений перелік функцій Logistics є не остаточною. У довіднику НАТО [9] як суміжні функції Logistics зазначені ще й такі: військово-цивільне співробітництво в районах розгортання угруповань військ (сил), захист природного середовища, знешкодження вибухонебезпечних речовин, стандартизація та оперативна сумісність.

Отже, підібрати український термін, який буде повністю адекватним перекладом терміну "Logistics" на стратегічному рівні вельми складно. Фактично йдеться про комплекс загальнодержавних заходів, які, наприклад, у Воєнній доктрині України визначаються як "формування національних оборонних спроможностей" і включають функції оборонно-промислового комплексу, систем мобілізаційної підготовки і мобілізації, транспортної системи країни тощо.

Logistics також розглядається як функція забезпечення військ (сил) на театрі воєнних дій. Для позначення комплексу відповідних заходів в операціях, крім терміну "Logistics", застосовують "Logistics support" ("Логістична підтримка").

Керівництво блоку НАТО для спільного використання ресурсів передбачає створення Joint Logistics (Об'єднаної логістики) [7]. Запроваджується принцип спільної (колективної) відповідальності, суть якого полягає в забезпеченні спільних потреб об'єднаного (міжнародного) угруповання спільними зусиллями країн, які залучаються до операції, однак з урахуванням спроможностей кожної країни. Оптимізація Logistics відбувається завдяки інтеграції тилових ресурсів і ліквідації зайвих проміжних ланок. На тактичному рівні основою Logistics є функції combat service support (CSS), "які надаються службами та підрозділами забезпечення щодо розміщення особового складу, утримання озброєння, техніки та матеріальних засобів, але не обмежується тільки цим" [10].

У 2009 році в польовому статуті СВ США FM 4-0 термін "CSS" трансформувалася в "Sustainment" (постачання, життєзабезпечення), під яким розуміється складова Joint Logistics, яка включає функції-задачі та можливості елементів об'єднаного угруповання на всіх рівнях щодо підтримання матеріально-технічної готовності, кадрового та медичного забезпечення підрозділів угруповання військ (сил) впродовж тривалого часу, необхідного для вирішення поставлених завдань. Sustainment наразі вважається однією з шести бойових функцій сухопутних військ поряд з розвідкою, маневром, вогневою міццю, захистом військ (сил) та управлінням [7].

Зміст поняття "Joint Logistics" ("Об'єднана логістика") як функції забезпечення бойових дій на оперативному і на тактичному рівнях у відповідності до [5–7] подано в табл. 1.

Водночас, на виконання вимог Стратегічного оборонного бюлетеня України щодо удосконалення логістичного забезпечення сил оборони та з метою визначення єдиних поглядів на організацію логістичного забезпечення ЗС України відповідно до стандартів НАТО наказом Міністра оборони України [11] введено в дію Основні положення логістичного забезпечення ЗС України. В наказі визначено, що логістичне забезпечення – це комплекс взаємопов'язаних заходів, який забезпечує діяльність ЗС у мирний та воєнний час.

Воно включає: планування, визначення потреб у матеріально-технічних засобах (МТЗ), проектування, розроблення (модернізацію та модифікацію) озброєння, військової техніки (ОВТ) та МТЗ, їх закупівлю, постачання, зберігання, ремонт, технічне обслуговування, контроль експлуатації (використання), реалізації, списання та утилізації надлишкового ОВТ та МТЗ, планування та здійснення військових перевезень усіма видами транспорту, розквартирування військ (сил), закупівлю робіт та послуг, лазне-пральне та торговельно-побутове обслуговування, організацію харчування, закупівлю або будівництво, технічне обслуговування, експлуатацію об'єктів військової інфраструктури. Тобто, фактично, мова йде лише про матеріально-технічне забезпечення (як поєднання тилового й технічного забезпечення).

Отже, тлумачення воєнного аспекту терміна "Logistics" в різних словниках і документах не є усталеним.

Таблиця 1

Зміст поняття "Joint Logistics" ("Об'єднана логістика") як функції забезпечення бойових дій на оперативному та на тактичному рівнях

Функції Joint Logistics (Об'єднаної логістики) (Оперативний рівень)	Функції Sustainment (Постачання) (Тактичний рівень)	
Матеріально-технічне постачання (Supply)	Матеріально-технічне постачання	
Зосередження та послідує висування військ (Deployment & Distribution)	Перевезення (Transportation)	
Відновлення озброєння і техніки (Maintenance)	Відновлення озброєння і техніки	
Логістичні служби (Logistics service)	Польове обслуговування (Field Services)	
Договірна робота з постачальниками (Operational Contract Support)		
Інженерне забезпечення ² (Engineereng)		
Медичне забезпечення (Health Services)	Евакуаційна, госпітальна, психіатрична, лабораторна, стоматологічна служби, лікування уражень від впливу РХБ-зброї, постачання медичного майна	
Робота з особовим складом (Personnel Services)	Кадрове забезпечення (Personnel)	Кадрове забезпечення (Human resources support)
	Юридичне забезпечення	Юридичне забезпечення
	Служба капеланів	Пасторська робота
	Фінансове забезпечення	Фінансове забезпечення
		Оркестрова служба

² Охоплює фортифікаційне облаштування території.

Висновки

З наведених міркувань випливає, що воєнний аспект терміну "Логістика" в країнах-членах НАТО являє собою процес планування і виконання комплексу заходів спрямованих на приведення сил, засобів та території (операційного району) у відповідність до завдань воєнних (бойових) дій чи операцій з врегулювання кризових ситуацій та їх підтримку у боєздатному стані під час ведення дій (операцій). Перелік і зміст зазначених заходів не є сталим і залежить від діючої доктрини та характеру операцій (дій).

На стратегічному рівні логістика може асоціюватися з процесом формування національних (і навіть міжнародних) оборонних спроможностей. На оперативному і тактичному рівнях суть терміну "Логістика" наближається до поняття "Забезпечення боєздатності та боєготовності військ (сил)" і є ширшою за поняття "Матеріально-технічне забезпечення" як поєднання тилового (включно з медичним) та технічного забезпечення. В країнах-членах НАТО потужні об'єднані (коаліційні) системи постачання спроможні забезпечити угруповання різних масштабів у будь-якому регіоні світу і максимально позбавити весь особовий склад (від командувача до рядового) від функцій, не пов'язаних з безпосереднім виконанням бойових завдань. Вклад національних систем постачання в Joint Logistics (Об'єднану логістику) завчасно планується відповідними коаліційними органами управління з урахуванням можливостей кожної країни.

Україна як позаблокова і незалежна держава, на жаль, поки не спроможна створити і утримувати систему постачання, подібну Joint Logistics, тому командир, як правило, змушений покладатись на можливості безпосередньо підпорядкованих підрозділів тилу, які, з високим ступенем імовірності (як свідчить досвід ведення АТО на Донбасі), можуть бути неефективними і не відповідати потребам бойових підрозділів. Однак, можна сподіватися на підвищення ефективності всебічного забезпечення складових сектору безпеки і обо-

рони у разі відмови від відомчого підходу, спрямовуючи зусилля на інтеграцію сил логістики в інтересах своєчасного розгортання та дієвого реагування об'єднаних (міжвідомчих) угруповань військ (сил) на наявні та потенційні загрози. Інтегровані сили всебічного забезпечення дій міжвідомчих угруповань мають бути достатніми, оперативно сумісними та максимально економічним.

Список літератури

1. Романченко І.С. *Моделювання систем матеріально-технічного забезпечення: монографія* / І.С. Романченко, О.І. Хазанович, С.С. Трегубенко – Львів: НАСВ ЗС України, 2015. – 156 с.
2. Тарасенко А.В. *Наукові підходи до визначення змісту категорії «матеріально-технічне забезпечення суб'єктів сектору безпеки й оборони»* / А.В. Тарасенко // *Європейські перспективи*. – 2013. – № 7. – С. 54–59.
3. Шуєнкін В.О. *Логістика – що це таке?* [Текст] / В.О. Шуєнкін // *Наука і оборона*. – 2005. – № 1. – С. 66–68.
4. Романченко І.С. *Погляди на розвиток системи матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України* / І.С. Романченко, В.О. Шуєнкін // *Наука і оборона*. – 2007. – № 4. – С. 22–27.
5. *Joint Logistics (JP 4-0)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/dod/joint/jp4_0_2008.pdf.
6. *Sustainment (FM 4-0)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/4-0/fm4-0_2009.pdf.
7. *The NATO Handbook* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freeinfosociety.com/media/pdf/3123.pdf>.
8. Ролін І.Ф. *Чи є логістика видом забезпечення військ і їх дій?* [Текст] / І.Ф. Ролін, С.М. Вашист, О.В. Гафуров // *Честь і закон*. – 2006. – № 3. – С. 41–46.
9. NATO 2020: "Assured security; Dynamic engagement" – analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf>.
10. *Combat Service Support (FM 4-0)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tsg3.us/tmsg_lib/unit_dig_lib/fm4_0.pdf.
11. *Наказ про затвердження Основних положень логістичного забезпечення Збройних Сил України від 11.10.2016 року № 522 [Копія]* / МО України. – К.

Надійшла до редколегії 6.01.2017

Рецензент: д-р військ. наук проф. Г.А. Дробаха, Національна академія Національної гвардії України, Харків.

СОДЕРЖАНИЕ ОСНОВНЫХ ТЕРМИНОВ В СФЕРЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВОИНСКИХ ФОРМИРОВАНИЙ

И.Ф. Ролин, И.Е. Морозов, А.В. Минько

Проведено сравнение отечественной терминологии в сфере логистического обеспечения войсковых формирований в контексте её соответствия стандартам НАТО. Приведено содержание понятия "Joint Logistics" ("Объединенная логистика") как функции обеспечения боевых действий на оперативном и на тактическом уровнях в доктринальных документах стран-членов НАТО. Сделан вывод о принципиальной необходимости интеграции сил и средств логистики субъектов сектора безопасности и обороны в интересах действий объединенных (межведомственных) группировок войск (сил) во время реагирования на существующие, а также потенциальные угрозы.

Ключевые слова: логистическое (тыловое, техническое, материально-техническое) обеспечение, объединенная логистика.

THE CONTENTS OF MAIN TERMS IN THE SPHERE OF THE LOGISTIC SUPPORT SPHERE OF MILITARY FORMATIONS

I. Rolin, I. Morozov, O. Mynko

Conducted the matching of the domestic terminology in the logistic support sphere of the military formations in the context of its compliance with NATO standards. The content of the concept of "Joint Logistics" is described as a function of the combat operations support at the operational and tactical levels in the doctrinal documents of the NATO member countries. It is concluded that there is a fundamental need to integrate the logistics forces and logistics facilities of the security and defense sector entities in the interests of the actions of joint (interagency) forces groupings of during response to existing and potential threats.

Keywords: logistic (logistics, technical, material and technical) support, joint logistics.